

Nya Perspektiv

Dokumentation från seminarium 17, 5-6 maj 2022

FÖR VÄRMLÄNNINGARNAS BÄSTA

GEMENSAMMA MÅL I KOMMUNERNA OCH REGION VÄRMLAND

Barnlivet • Ungdomslivet • Vuxenlivet • Äldrelivet

INLEDNING – <i>Johanna Söderberg och Fredrik Larsson</i>	3
”HUR GLADA ÄR NI ATT SES HÄR IGEN?” – <i>Anne Bylund</i>	5
70 ÄR DET NYA 50 – <i>Ingmar Skoog</i>	6
HUR GÅR DET FÖR OSS? – <i>Mattias Hallberg, Isa Nyberg, Erica Andrén, Monica Hammar</i>	8
STRATEGI FÖR HÄLSA – ENSAM ÄR INTE STARK – <i>Jesper Ekberg</i>	11
HÄLSA, RELATIONER OCH SKOLGÅNG FRÅN FÖRSKOLAN TILL HÖGSTADIET – <i>Evelina Landstedt</i>	12
ATT VÄGEN TILL GOD OMSORG SKULLE VARA SÅ KRÅNGLIG FÖRVÅNAR MIG – <i>Annelie Westberg</i>	14
EFFEKTIV SAMORDNING FÖR TRYGGHET, EST – FÖR ÖKAD TRYGGHET I KRISTINEHAMN – <i>Fredrik Lundberg</i>	17
ALLVARLIGT TALAT – LIVET, HUR GÖR MAN? – <i>Bob Hansson</i>	19
VI MÖTER MÄNNISKOR – VARJE DAG – <i>film producerad av Region Kalmar</i>	20
FRAMTIDENS VÄRMLAND – TILLSAMMANS UTVECKLAR VI GOD OCH NÄRA VÅRD, HÄLSA OCH OMSORG – <i>Linnea Grankvist, Kristin Törnqvist, Maria Persson, Ulrika Vitalis, Annika Dahlgren</i>	21
MED MIGRANTERNAS RÖST – HUR BLIR MAN VÄRMLÄNNING? – <i>Bi Puranen och Jim Frölander</i>	24
LEVANDE BIBLIOTEK – ETT LÅN SOM BERIKAR PÅ DJUPET OCH GER FLER PERSPEKTIV – <i>Louise Nordlund Johansson och Elsa Ask</i>	27
FORMA TILLGÅNGAR I OLIKHETER – DET FINNS INGA HINDER, BARA MÖJLIGHETER! – <i>Denice Sverla</i>	28
UTKANTENS HEMLIGHET: OM VÄRDERINGAR OCH LEDARSKAP – <i>Sören Dalevi</i>	31
TACK FÖR ALLA NYA PERSPEKTIV – <i>Åsa Hååkman Eriksson och Peter Söderström</i>	33
TACK YVONNE!	34
DELTAGARRÖSTER	4, 10, 20,

Utgiven av Region Värmland, juni 2022.

All dokumentation från Nya Perspektivs seminarier finns att ladda ned från Region Värmlands webbplats.

Vid eventuella frågor kring innehållet kontakta: yvonne.lennemyr@regionvarmland.se

Form: Christer Carlmark • **Text:** Katarina Averås • **Foto framsida:** Mostphotos.com

Region Värmland

Box 1022, 651 15 Karlstad
www.regionvarmland.se

Vi bygger tillit och förtroende

Nya Perspektiv den 5-6 maj 2022 inleds av Johanna Söderberg, Eda kommun, och Fredrik Larsson, Region Värmland, som båda två representerar den politiska styrgruppen. De hälsar välkommen och startar sedan de två konferensdagarna med en tillbakablick.

Utvecklingsarbetet Nya Perspektiv började i Värmland 2007 och det är nu sjuttonde gången ledande politiker och tjänstepersoner från länets kommuner och Region Värmland träffas för att öka kunskapen om varandra, få nya insikter genom att lyssna på intressanta föreläsare och reflektera tillsammans i mindre grupper utan att gå till beslut.

Syftet är, och har alltid varit, att med nya perspektiv på styrning och ledning bygga tillit och förtroenden som under resten av året underlättar samverkan och kortar kontaktvägar mellan de aktörer som tillsammans arbetar för Värmlands invånare.

– Vi lever i ett samhälle där komplexiteten ökar och de funktionella eller linjära organisationerna vi skapat ofta har svårt att stötta de utmaningar vi står inför, säger Fredrik Larsson.

– Våra verksamheter är kunskapsintensiva och det är vanligt med konkurrerande normsystem, konstaterar Johanna Söderberg. Trycket ökar även från den breda allmänheten, anhöriga, föräldrar, elever, brukare, patienter, medarbetare, granskningsaktörer och media.

De slår fast att en väl fungerande samverkan mellan kommunerna och regionen är en förutsättning för ett framgångsrikt strategiskt utvecklingsarbete, och pekar på framgångsfaktorer för Nya Perspektiv:

- en överenskommelse om utvalda gemensamma mål
- löpande uppföljning och utvärdering utifrån resultat
- successiv uppdatering av gemensamma mål i relation till uppföljningen.

Nya Perspektiv har identifierat ett antal målområden som kräver gemensam kraft:

- Vi vill stödja fler till en lyckad skolgång.
- Vi vill bidra till att färre elever hamnar utanför.
- Vi vill sätta in tidiga insatser mot psykisk ohälsa hos barn och unga.
- Vi vill minska de kroniska sjukdomarna.
- Vi vill minska överdödligheten hos dem med psykisk sjukdom och för personer med funktionsnedsättning.
- Vi vill upptäcka och motverka våld i nära relationer.
- Vi vill minska rökning, övervikt, skadligt alkoholbruk och stillasittande fritid.
- Vi vill minska antalet fallolyckor.

Organisationen för Nya Perspektiv bygger på samverkan och att det finns representanter från både kommunerna och regionen i alla arbetsgrupper.

– Vi är många som är engagerade i det här arbetet och styrgruppens budskap är att vi fortsätter att jobba på samma sätt, säger Fredrik Larsson. ■

Hela idén med Nya Perspektiv och arbetets organisation finns beskrivna i Politiskt inriktningsdokument 2022 – Nya Perspektiv på styrning och ledning, som finns tillgängligt på www.regionvarmland.se/nyaperspektiv

Styrgruppen för Nya Perspektiv

Fredrik Larsson, Region Värmland
Åsa Hååkman Eriksson, Filipstads kommun
Daniel Schützer, Årjängs kommun
Johanna Söderberg, Eda kommun
Per-Samuel Nisser, Karlstads kommun
Peter Söderström, Arvika kommun

En deltagarröst

Kristin Törnqvist, samordnare Nära vård, Region Värmland

Berätta kort vilka insikter du främst tar med dig hem från årets Nya Perspektiv.

– Det var två väldigt bra dagar med många värdefulla inspel jag tar med mig. Ska jag lyfta några delar så var det intressant att få höra forskaren Ingmar Skoog prata om åldrandet och beskrivningen av 70 som det nya 50. Jag vill även nämna Annelie Westbergs beskrivning av hur resan som anhörig till en mamma som har demens kan se ut och hur stor roll det kan spela vem vi möter och hur mötet blir.

– Den känslan förstärktes av Bob Hanssons avslutning på torsdagen där han pratade om hur mycket det påverkar hur vi är mot varandra, och hur vi egentligen ganska enkelt, kan stärka varandra, skapa trygghet och utveckling, både i vanliga livet och i arbetslivet, genom att bemöta varandra på ett schysst sätt.

– Sen inspirerades jag av Denice Sverla, som så tydligt arbetade, lyfte och utgick från styrkorna hos sina elever på grundsärskolan. Hon visade vilka fantastiska effekter det ger när styrkorna istället för begränsningarna blir fokus!

På vilket sätt kommer utvecklingsarbetet inom Nya Perspektiv spela roll i ditt arbete på hemmaplan?

– Det är och kommer kanske bli än viktigare att vi har arenor där vi kan mötas i våra olika samverkansstrukturer. Det behövs så att vi tillsammans i länet kan ta oss an utmaningar och gemensamt hitta vägar som på bästa vis leder oss framåt i länet. ■

Hur glada är ni att ses här igen?

Anne Bylund

Det är äntligen dags att ses på riktigt igen och fortsätta det relationsbyggande som kännetecknar utvecklingsarbetet Nya Perspektiv. Anne Bylund, moderator för seminariedagarna, inleder de två dagarnas program med att ställa en fråga till deltagarna: Hur glada är ni att ses här igen? Ett vårskrick – likt Ronja Rövardotters – fyller salen som svar. Ett bevis på stor glädje och förväntan.

Nya Perspektiv samlar ledande politiker och tjänstepersoner i länets 16 kommuner och Region Värmland, som till vardags ansvarar för verksamheter inom barn och utbildning, socialtjänst, vård och omsorg samt hälso- och sjukvård. Upplägget på dagen är detsamma som tidigare, intressanta föreläsare som belyser olika perspektiv och erfarenheter och varvas med samtal vid borden där närmare 140 personer sitter.

Anne Bylund pekar på vikten med att tydliggöra respektive roller i organisationerna. De förtroendevalda har invånarnas behov i fokus och med en mix av fakta och värderingar skapas en fingertoppskänsla för vägval och prioriteringar. Tjänstepersoner och verksamheterna är experter inom sina sakområden.

– Om alla skulle ha ett förvaltningsperspektiv så skulle det bara bli mer av samma. Rollerna fyller sin funktion i det komplexa systemet.

– Därför är det viktigt att hålla balansen mellan våra roller och uppdrag. När våra tjänster möter invånarna så sker en sorts utvärdering av politiken. Det kan vara uppretade personer som ringer och klagar. Som förtroendevald kan det då vara lätt att ”stoppa fingrarna i syltburken” och ta beslut som kanske inte var så kloka långsiktigt. Å andra sidan så händer det att tjänstepersoner ”delegerar upp surdegarna” till de förtroendevalda, dvs obekväma frågor som man inte tar ansvar för att lösa på ”rätt nivå” blir en fråga för politiken.

En annan utmaning är att många tycker att arenan Nya Perspektiv är viktig och vill få in sina sakfrågor under dessa dagar. Då kan det lätt bli fokus på verksamhet, organisation, projekt, produktion med mera.

– Men tack vare en tydlig styrgrupp nu och genom åren, så har arenan för att skapa tillit och förtroende överlevt sedan 2007 – Nya Perspektiv på styrning och ledning: En stark och konfliktfri arena med ett invånarperspektiv. Det handlar om att mötas i praktiken över organisationsgränser – för ”dem vi är till för”. ■

70 är det nya 50

Ingmar Skoog är överläkare och professor i psykiatri vid Sahlgrenska akademien på Göteborgs Universitet. Han är föreståndare för Centrum för åldrande och hälsa, AgeCap, ett tvärvetenskapligt forskningscentrum som arbetar med att öka människors möjlighet till ett gott åldrande. Ingmar Skoog har specialiserat sig på befolkningsstudier och demenssjukdomarnas utbredning och är en av världens främsta forskare inom sitt område.

Det är väldigt många faktorer som påverkar äldre människors hälsa, vad man klarar av upp i åren och upplevelsen av livskvalitet.

Ingmar Skoog har ägnat över 40 år av sitt yrkesliv åt att forska om åldrandet och under den tiden har forskningsfältet breddats. Centrum för åldrande och hälsa, AgeCap, samlar idag cirka 170 forskare på sex fakulteter med totalt 18 institutioner. Idag är det mer regel än undantag att forskning och projekt spänner över de traditionella vetenskapsgränserna

– Det har aldrig tidigare varit så intressant att forska om vårt åldrande som idag, konstaterar han. Vi blir bara fler och fler äldre. I Sverige är två miljoner personer över 65 år – 1,5 miljoner invånare är över 85.

– Andelen äldre ökar även globalt och det är på många sätt en stor utmaning. Medan tidigare generationer fokuserade på att minska barnadödligheten och utrota barnsjukdomar, behöver vi göra insatser kopplade till äldres kroniska sjukdomar och livsvillkor.

Rubriken på Ingmar Skoogs föreläsning antyder att våra äldre blivit yngre; 70 är det nya 50.

– Jag har både genomfört och varit involverad i många undersökningar genom åren, och det blir allt tydligare att det är viktigare att fråga sig vilket år en person är född, än att fråga om åldern.

Det beror på välfärdsutveckling, teknikutveckling och andra faktorer i samhället som har haft stor betydelse för människors hälsa och livsvillkor. Ingmar Skoog konstaterar att livet inte pågår i ett labb utan i den verkliga världen.

– Det händer saker hela tiden i en människas liv. Vi som är 65 idag vet att livet stundtals kan vara ganska farligt, men vi har också bra kunskaper om hur vi skyddar oss och minimerar risker. Vi bygger egna erfarenhetsbanker.

– Det brukar talas om livets lotteri. Som jag ser det så innebär det att vi ständigt genom våra val samlar på oss både vinst- respektive nitlotter. Det är dock inte enbart ett lotteri; vi har stora möjligheter att påverka vårt handlande. Till det ska också adderas faktorer som finns i omgivningen, på den plats där vi lever och andra yttre omständigheter.

Det finns många exempel på utvecklingsområden där reformer och successiva förbättringar innebär att äldre idag är yngre än äldre förr tiden.

- Arbetsmiljö
- Boendestandard
- Socialförsäkringssystemet
- Sjukvård och läkemedel
- Lagstadgad semester
- Kost- och motionsvanor
- Utbildning

– Det har skett enormt mycket mellan de senaste generationerna.

De flesta äldre upplever ändå att de åldras, både fysiskt och mentalt, vilket även stämmer med forskningsrönen.

– Men vi kan konstatera att vi har blivit friskare trots våra sjukdomar, säger Ingmar Skoog. På gruppnivå klarar vi idag sjukdomar som vi tidigare drabbades av mycket hårdare.

– Det viktigaste är att hålla igång både kroppen och knoppen; att vi fortsätter att använda alla våra funktioner. ”Use it or loose it”. Om vi slutar med något är det ofta mycket svårt att komma igång igen. Det gäller inte minst att använda och träna våra muskler, oavsett om vi bor kvar i hemmet eller har flyttat till ett särskilt boende.

Han pekar också på vikten av att planera för framtidens vård och omsorg med inriktning på de behov och önskemål den nya gruppen äldre har.

– För att planera framåt ska vi alltså ta hjälp av dagens 50- och 60-åringar. Är äldreboendet berett på att ta emot dem som var punkare på 1970-talet? ■

Centrum för åldrande och hälsa, AgeCap

AgeCap är Sveriges största forskningscentrum för åldrande och hälsa. Här finns drygt 170 forskare och forskningspersonal från 18 institutioner och sex fakulteter. Forskarna kommer från närmare 25 olika discipliner med det gemensamma målet att öka äldre personers välbefinnande och delaktighet i samhället. På AgeCap bedrivs multidisciplinär forskning för ett gott och värdefullt åldrande. Visionen är ett samhälle där äldre respekteras och värderas för sin potential – ett samhälle där äldre ses som värdefulla resurser.

Vill du veta mer?

Ingmar Skoog, professor i filosofi, Centrum för åldrande och hälsa, AgeCap, Göteborgs universitet,
ingmar.skoog@neuro.gu.se

Hur går det för oss?

Aktuellt perspektiv är en lägesrapport kopplad till utvecklingsarbetet Nya Perspektiv. Som svar på frågan Hur går det för oss? fick deltagarna ta del av fyra lokala berättelser och goda exempel, kopplade till barnlivet, ungdomslivet, vuxenlivet och äldre livet.

Vuxenlivet

Samordnare Mattias Hallberg; verksamhetschef Personligt Ombud Värmland, Karlstads kommun

– Idag vill jag berätta utifrån perspektivet erfarenheter som bidrar till lärande och utveckling. Om vi ser på de ambitioner som finns kopplade till god kvalitet med målbilder för patient- och brukarupplevelser så finns viktiga indikatorer kopplade till arbetet med våra målgrupper. Vi ser att det har skett en förbättring, men mer kan göras.

– Ett exempel kommer från verksamhet där jag själv jobbar, Personligt Ombud Värmland. Där arbetar vi löpande med att identifiera hinder och brister i våra klienters möte med det offentliga, men också vad som gör att det blir bra för den enskilde. Detta sker i vardagen då de som jobbar som personliga ombud identifierar, dokumenterar och rapporterar vad de ser. Sen sammanställer vi detta i en årlig erfarenhetsrapport.

Mattias Hallberg lyfter ett antal faktorer som har identifierats som viktiga i klienternas möte med det offentliga:

- att bli lyssnad på
- att man är tillmötesgående
- att det sker återkoppling i kontakten
- ett trevligt bemötande
- en tydlighet i kontakten, bland annat kring förväntningar åt båda håll

- tillit och förtroende
- handlingskraft, det man kommer överens om genomförs också
- utgår från klientens behov och förmågor
- samordning av kontakter med olika aktörer/huvudmän.

– Jag vill betona vikten av lärandet som görs i mötet med människorna. Erfarenheterna är en väldigt viktig källa till kunskap, lärande och utveckling – och det behöver vi tillsammans hitta sätt att ta hand om. Den erfarenhetsrapport som vi tar fram inom verksamheten Personligt Ombud Värmland är ett sätt att få inblick i våra patienters och brukares upplevelser.

– Det viktigaste är att vi frågar våra klienter, patienter och brukare: Vad är viktigt för just dig?

Ungdomslivet

Samordnare Erica André; förvaltningschef, barn- och utbildningsförvaltningen, Säffle kommun

Arbetsgruppen för Ungdomslivet har gjort en omstart det senaste året.

– Vi upplevde att vi behöver få en djupare förståelse för vad vi faktiskt har möjlighet att påverka. Med hjälp av den så kallade Isbergsmodellen tar vi reda på vad är det vi ser och vad döljer sig under ytan. På så sätt fortsätter vi att utveckla arbetssättet.

- Hela tiden stämma av det vi ser med aktuella överenskommelser?
- Saknar vi överenskommelser, finns det potential att samverka mer?
- Var finns beröringspunkter med Nya Perspektivs övriga fokusområden?
- Hur och vad sprider vi vidare i våra nätverk?

– Vi har kommit en bra bit på vägen men har också en del arbete kvar.

Exempel:

- Övervikt och fetma har ökat kraftigt bland ungdomar 11–15 år.
- I samma åldrar slutar vi med särskilda rastaktiviteter i skolan.
- Hälften av ungdomar som är aktiva i en förening slutar när de börjar på gymnasiet.

Vad beror detta på?

- Det saknar ofta vuxna förebilder, både vad gäller fysisk aktivitet och goda matvanor.
- Föreningarna elitsatser för tidigt, det behövs mer fokus på roliga rörelseaktiviteter.
- Föreningarnas upplägg liknar skolan för mycket.
- Närheten till idrottsplatser har inte lika stor betydelse för barn och unga deltagande i föreningslivet.

Barnalivet

Samordnare Monica Hammar; verksamhetschef, Barn, unga och familjehälsa, Region Värmland

– Ska vi få värmlänningar med goda levnadsvanor – då behöver vi starta i unga åldrar, med barnen, eller hur!? Vi ska därför se på några indikatorer för de yngre barnen och har särskilt tittat på karies och övervikt. Dessa mål har vi haft med oss ända sedan Nya Perspektiv startade.

Kanske syns ett trendbrott.

– För första gången sedan 2014 så ligger vi i topp igen när det gäller kariesfria 3-åringar. Det är vi väldigt glada för.

Däremot är uppföljningen inte lika positiv när det gäller övervikt och fetma.

– På 4-årskontrollen på BVC 2020 hade 16,6 procent av barnen i Värmland en övervikt eller fetma. Därefter har det ökat ytterligare 2021. Det är dock extra intressant att se på siffran från 2020 eftersom det finns jämförande nationella data för det året. Genomsnittet för Sverige för övervikt och fetma var då 11 procent, vilket placerar Värmland i topp.

– Man ska vara lite försiktig i tolkningen av data, då barns vikt och längd är känsliga mått både på individ och aggregerad samhälls nivå. Det behövs fler studier för att säkerställa data, men dessa siffror ger ändå en fingervisning om hur det ser ut för våra barn.

2020 var även 30 procent av alla gravida som var inskrivna på

MVC i Värmland överviktiga, vilket också är en varningsklocka.

Vad påverkar förekomsten av karies och övervikt/fetma hos barn?

– Det är ganska lätt att svara på den frågan; det handlar om i första hand om levnadsvanor. Vad vi äter, hur mycket och hur ofta samt hur mycket vi rör oss.

Men vi behöver också gå lite mer på djupet. Den som känner en 4-åring vet att de rör på sig ganska mycket och det är sällan vi upplever att de äter speciellt mycket. Så hur kan vi bättre förklara ökningen; vad är det som påverkar barns levnadsvanor; och varför är det ens viktigt?

– Bilden är komplex, precis som för det andra "liven" så är det samhällsfaktorer och sociala förutsättningar som i stor utsträckning påverkar hur vi har det.

– Levnadsvanor och övervikt påverkar antalet friska levnadsår – och barn med övervikt har tre gånger högre dödlighet före 30 års ålder jämfört med normalviktiga personer. Man har problem att klara skolan och vi vet att karies är vanligare i socio-ekonomiskt belastade områden, för barn till mammor med låg utbildning och låg inkomst samt för barn med invandrarbakgrund. Så det handlar alltså inte bara om vad vi äter utan också hur vår omgivning ser ut.

Mer fakta:

- Fyra av fem 2-åringar i Sverige använder internet.
- 43 procent av 2 till 4-åringar använder internet mer än en timma per dag.
- Genomsnittsåldern för att få en egen mobiltelefon är 9 år.

– Mobilen är bra till mycket, men vi kan också konstatera att det är sällan vi rör oss mer när vi använder den. Dessutom är det många aktörer som försöker påverka oss via mobilen och sätta agendan för vad som "är normalt".

– Vi som är i det här rummet behöver samarbeta på bred front för att skapa goda levnadsvillkor för våra barn. Det räcker inte med kost- och motionsråd på individnivå, det behövs mer. Vi behöver ge bar och föräldrar en miljö där det är lätt att göra rätt och där skillnader i levnadsvillkor jämnas ut.

Äldrelivet

Samordnare Isa Nyberg; MAS samt verksamhetschef hälso- och sjukvård, Hagfors kommun

– Det finns mycket att göra inom Äldrelivet har valt att fokusera på områden; levnadsvanor, psykisk hälsa och fallskador. Fall är den vanligaste orsaken till att äldre personer skadar sig och för enskilda personer kan ett fall få allvarliga konsekvenser i form av för tidig död, lidande, försämrad livskvalitet och ökat beroende av andra. Det är tre gånger så många som varje år avlider till följd av fallolyckor som olyckor i vägtrafiken.

Fallskador innebär även höga kostnader för samhället.

– Vi har jobbat aktivt för att förebygga fallskador inom vård och

omsorg, hälso- och sjukvård i många år. Fallskador har dock många grundläggande orsaker så det är inte en lösning som måste till. Resultaten har förbättrats i Värmland och nationellt, men vi har ändå väldigt lång bit kvar.

Arbetsgruppen för Äldrelivet har funderat mycket på hur vi i Värmland ska göra för att vända utvecklingen ytterligare och kommit fram till att en lösning kan vara att i större grad fokusera på våra levnadsvanor (kost, motion, tobak och alkohol).

– Vi är helt övertygade om att det skulle kunna ha en gynnsam effekt på psykisk hälsa, ensamhet, munhälsa, KASAM (känsla av sammanhang), ekonomi, sociala relationer. Och allt detta påverkar i sin tur fall och fallskador.

Isa Nyberg berättar om två aha-upplevelser i arbetsgruppen som ligger bakom förslaget till fokusbyte.

– Vi har förstått att till exempel munhälsa spelar en stor roll i sammanhanget. Ohälsa i munnen sätter igång en kedjereaktion med sämre kostvanor, infektioner i kroppen, att man isolerar sig och blir ensam och till sist får en lägre upplevd psykisk hälsa. Till slut minskar även muskelstyrkan och balansen – och då är fallet och fallskadan ett faktum.

– Så om vi tidigt upptäcker ohälsa i munnen och samverkar för

att bryta det här negativa förloppet kan vi göra stor skillnad. Konkret kan det handla om att uppmärksamma uteblivna tandläkarbesök och remittera personer mellan vårdcentral och tandvård.

Arbetsgruppen vill också påminna om att det aldrig är för sent att påverka sin hälsa.

– Även i hög ålder, genom hela livet, så gör det stor effekt för hälsan med små insatser.

– Vi menar också att när vi väl upptäcker klyftorna mellan våra verksamheter, så kommer det att leda till att vi tillsammans utvecklar en god och nära vård, hälsa och omsorg. ■

Vill du veta mer?

Dokumentet Aktuellt perspektiv 2022 finns att ladda ned från www.regionvarmland.se/nyaperspektiv

Personligt Ombud Värmlands erfarenhetsrapport finns att läsa på www.povarmaland.se

En deltagarröst

**Elisabeth Kihlström, politiker,
Region Värmland**

Berätta kort vilka insikter du främst tar med dig från årets Nya Perspektiv.

– Vikten av att få anhörigas perspektiv på hur något har fungerat, inom kommunen eller regionen. Vi får inte tappa bort dem vi är till för. Forskning om åldrande var tankeväckande. Inspirerande exempel på hur en engagerad och kreativ lärare kan ge elever utan synbara förutsättningar helt andra möjligheter. Det är viktigt som ledare att se möjligheterna.

På vilket sätt kommer utvecklingsarbetet inom Nya Perspektiv spela roll i ditt arbete på hemmaplan?

– Samverkan på olika nivåer är oerhört betydelsefullt för hur vi lyckas med våra uppdrag och hur väl vi kan tillgodose invånarnas behov av vård och omsorg men också bidra till att ge förutsättningar till en bra livskvalitet. De olika exempel vi får ta del av ger inspiration till nya insatser. För att nå de mål vi satt upp måste vi ta fram konkreta åtgärder, gärna i samarbete med andra.

– Jag har varit med nästan alla tillfällen med Nya perspektiv och det viktigaste är att vi alla får samma bild och kan reflektera utifrån det. ■

Strategi för hälsa – ensam är inte stark

Jesper Ekberg är samordnare för Strategi för hälsa, ett nationellt förbättringsarbete som leds av SKR. Arbetet har delvis inspirerats av arbetssättet för Nya Perspektiv i Värmland och involverar verksamheter inom hälso- och sjukvård, vård och omsorg, socialtjänst och skola. Under sin föreläsning tar han med deltagarna på en rundresa i Sverige och berättar kort om goda exempel från insatser som sker i samma anda. Ett urval av exempel får plats här i skriftlig form.

Han finns med digitalt och kan med hjälp av webbkameran blicka ut över konferenssalen i Sunne där deltagarna både lyssnar och diskuterar i mixande grupper. Tjänstepersoner och politiker från olika verksamhetsområden, regionen och alla värm-ländska kommuner.

– Runda bordssamtalen är en framgångsfaktor för Nya Perspektiv, vilket är något som jag förmedlar vidare till alla platser jag kommer i Sverige, säger Jesper Ekberg. Det är också viktigt att hålla i över tid, så som ni har gjort i Värmland. Jag ser lagarbete och glädje.

Föreläsningen har rubriken Ensam är inte stark, vilket också de goda exempel han delar med sig av bevisar.

Från Västerbotten nämner han Salutsatningen, som startade 2007 och har pågått sedan dess. Syftet är att minska övervikt och fetma hos 4-åringar.

– En sådan satsning ger inte resultat på några få år, utan det som behövs är att testa och införa nya arbetssätt brett i hela länet, och att samverka mellan verksamheter. Det är först då arbetet ger utslag på befolkningsnivå.

Insikterna handlar bland annat om att våga fokusera på det universella och generella.

– Titta på den stora gruppen och inte bara på barnen i riskgrupp, inkludera barnhälsovård, mödrahälsovård, folktandvård, öppen förskola och skola. Kärnfrågan är hur kan vi jobba lite bättre hela tiden i vårt ordinarie uppdrag, och jobba tillsammans. Och att hänga i över tid, mäta och vara envisa.

Jesper Ekberg gillar uttrycket ”att jobba jordnära”, och med det menar han att insatser behöver ske nära människorna.

– Det ger en enorm kraft i ett folkhälsoperspektiv och gynnar också samverkan mellan aktörer som är verksamma i ett när-område. Här finns ett exempel från Örebro där de har analyserat utifrån måluppfyllelse i skolan, åldrande med livskvalitet och ett inkluderande arbetsliv. Förutom egna verksamheter har RF-Sisu och föreningslivet involverats.

– Det blev till exempel tydligt att i ett bostadsområde så var 88 procent av barn och unga aktiva, och i ett annat bara 35 procent. Det ger bränsle till förändring och förbättring när skillnader visas svart på vitt.

En presentationsbild visar en tidslinje som illustrerar en ung människans liv från 2001 till 2021. Den är hämtad från satsningen Backa barnet i Ystad, där man bland annat gjorde en kartläggning av olika familjers situation med orosanmälningar, polisanmälningar och flera utredningar.

– Ändå kom den stora kostnadsdrivande insatsen från samhällets sida sent. Tidslinjen visar på vikten av ett mer proaktivt arbetssätt för tidig upptäckt och att agera i samverkan.

Han vill också lyfta vikten av att samverka med civilsamhället och inte minst jobba tillsammans med såväl kultur- som fritidsverksamheter. I Malmö finns allaktivitetshuset där skolor aldrig stänger utan istället integrerar andra verksamheter efter skoldagens slut.

– Jag kan tycka att kultur och fritid ofta har låg status men verksamheternas betydelse är väldigt stor och är mycket värdefull för många människor.

Till sist:

– Jag vill avsluta med att än en gång lyfta arbetssättet med runda bordsdiskussioner. Det här förbättringsarbetet kommer inte av sig självt, utan kräver struktur och organisering. ■

Vill du veta mer?

Jesper Ekberg, samordnare Strategi för hälsa, SKR,
jesper.ekberg@skr.se

Läs om Strategi för hälsa på www.skr.se

Evelina Landstedt är docent i folkhälsovetenskap och universitetslektor i socialt arbete vid Karlstads universitet. Under Nya Perspektiv redovisar hon resultat från den så kallade SOFIA-studien som har följt cirka 2 000 barn och unga i Karlstads kommun från 2010 och framåt. Studien genomförs i enkätform och hämtar in uppgifter och upplevelser från lärare och vårdnadshavare. Vid de två senaste enkätundersökningarna har även ungdomarna själva, som 2021 var 14–16 år, fått svara på frågor.

– **Håll i er!** Nu blir det massor av statistik med staplar, diagram och siffror.

Psykisk ohälsa

– När barnen är små upplever lärarna låga nivåer av psykisk ohälsa hos barnen, men i 11–13 årsåldern händer något. Det syns en generell ökning, men för tjejer pekar linjen i diagrammet brant uppåt. Detta är ett typiskt mönster, men inte något som vi ska acceptera som normalt – lärarna känner de facto oro för många elever.

– Av de ungas egna enkätsvar går det att utläsa att cirka 11 procent av killarna och 14 procent av tjejerna i 11–13 årsåldern upplever symptom på depression. Några år senare i 14–16 årsåldern är andelen 9 procent för pojkar, 29 procent för tjejer och 55 procent för icke-binära (totalt 30 personer).

– Det är många faktorer som påverkar den psykiska hälsan. Här är faktorer kopplade till livsvillkor, det vill säga bland annat relationer och skolgång.

Relationer – finns det någon särskild person som barn och unga kan vända sig till för stöd?

– I 11–13 årsåldern är det runt 85–86 procent som känner att de kan prata om problem med vänner eller med någon i sin familj.

– Några år senare är det fortfarande många som upplever att de har vänner som kan ge stöd, medan siffran sjunker när det gäller att prata med någon i familjen.

– Skillnaden mellan könen är inte så stor, men tjejer pratar oftare med vänner och killar oftare med någon i sin familj.

– Men vi behöver se de 15 procent som upplever att de inte har någon alls att dela sina problem med.

Hälsa, relationer och skolgång från förskolan till högstadiet

Relationer – sexuella trakasserier

- Enkätfrågan handlar om ifall man har blivit ovälkommen tafsad på under det senaste året.
- 3,7 procent av killarna har upplevt detta.
- 15,5 procent av tjejerna.
- 23,3 procent av icke-binära.
- På en följdfråga om var detta har skett så är det många som har svarat skolan och hemmet; platser som ska vara trygga.
- Svaren följer det mönster som finns för vuxna, för kvinnor är hemmet är den vanligaste platsen för våldsutsatthet.

Relationer/skolgång – trivsel i förskolan och skolan

- Relationer och trivsel är jätteviktigt även för lärandet.
- Av lärarnas rapporter (och statistiken) kan vi utläsa att de upplever att nästan varje barn och ungdom trivs i förskolan och skolan.
- Generellt sett tycker eleverna att det är viktigt hur det går i skolan och att de får den hjälp de behöver.
- Vi har ofta fokus på det som inte funkar; men lika viktigt att fråga oss vad som redan är bra och förstärka dessa delar ytterligare.
- 90–95 procent av eleverna klarar kunskapskraven.
- Ungefär en fjärdedel av eleverna har behov av anpassning eller särskilt stöd i skolan, det är ändå inte alla av dessa elever som når kunskapskraven; det är således ett område att arbeta mer med. ■

SOFIA-studien

SOFIA-studien är en vetenskaplig studie av barns sociala, beteendemässiga och fysiska utveckling. SOFIA står för Social Och Fysisk utveckling, Insatser och Anpassning. Cirka 2000 barn i Karlstads kommun följs sedan de var 3–5 år gamla. Barnen följdes till en början en gång per år i tre år genom datainsamlingar 2010, 2011 och 2012. En till datainsamling genomfördes 2015, en 2018 och ytterligare en 2021. Den långsiktiga planen är att barnen ska följas ända upp i vuxen ålder. Det långsiktiga målet med SOFIA-studien är att ge kunskap om barns utveckling som kan användas för att förbättra insatser och det praktiska arbetet med barn.

Läs mer på www.sofiastudien.nu

Evelina Landstedt

Vill du veta mer?

Evelina Landstedt, docent i folkhälsovetenskap och universitetslektor i socialt arbete, Karlstads universitet, evelina.landstedt@kau.se

Att vägen till god omsorg skulle vara så krånglig förvånar mig

Annelie Westberg vill dela sina erfarenheter av att söka omsorg till sin mamma som 57 år gammal fick diagnosen Alzheimers sjukdom. Texten är en sparsamt redigerad transkribering av hennes berättelse.

”Ett år före mamma fick sin rätta diagnos så började vi märka små förändringar i hennes beteende. Hon glömde var hon hade lagt sina saker. Hon kunde inte längre konversera som tidigare. Hon ställde samma frågor hela tiden. Under den här tiden jobbade hon inte. Den första diagnosen blev stress och att allt skulle bli bättre igen om hon kunde börja på ett nytt jobb och komma in i rutiner. Men trots ett arbete och rutiner så märker vi ingen förbättring. Hon blev bara sämre. På skolan där hon jobbade konstaterade de att det inte gick att jobba tillsammans med mamma, och pappa märker också stora skillnader. Utredningarna fortsätter för att ta reda på varför.

I maj 2015 fick mamma diagnosen Alzheimers sjukdom och hon var då 57 år gammal. Hon blev förtidspensionerad och från den dagen tog pappa hand om mamma. Under vinterhalvåret jobbade han främst hemma och på sommaren jobbade han ute i Europa. Och där pappa var — där var också mamma med. Så pappa hade flera jobb. Han tog hand om mamma och han jobbade med sin vanliga försörjning, dessutom hade de hus och hushåll som skulle skötas om.

Vi barn fick inte hela bilden av hur dålig mamma egentligen var, eftersom pappa lyckades dölja det ganska bra. Vi märkte dock att även pappa började må allt sämre. Vi uppmuntrade honom att

söka den hjälp och stöttning man kan få, men det ville han inte.

2019 dog min pappa i akut hjärtstopp. Den dagen som pappa dog, då dog i praktiken även mamma.

Det var nu vi syskon förstod hur dålig mamma var och hur mycket sämre hon blev i samband med pappas död. Före dess visste hon fortfarande vilka vi barn och barnbarn var. Hon visste att jag var Annelie.

Över en natt blev hon tom i blicken och kände inte längre igen oss. Ibland var vi hennes syskon, ibland var vi hennes bästa kompisar. Hon visste inte ens att det var mannen hon hade levt ihop med i 40 år som hade dött. Hon trodde att det var hennes pappa.

Det var nu vi insåg att hon inte kunde sköta någon av sina sysslor över huvud taget. Hon visste inte när hon behövde äta, byta kläder eller tvätta sig. Hon gick ner cirka 20 kilo i vikt och vägde som minst cirka 45 kilo. Hon började hallucinera; såg svarta hål i golvet där det kröp upp grejer och sånt.

Min syster, som inte har familj, fick flytta in hos mamma eftersom vi var oroliga att något skulle hända henne. Mamma sa flera

Annelie Westberg
med sin familj.

gångar att hon skulle hoppa framför tåget eller ta livet av sig på något annat sätt. Hon visste att hon mådde dåligt, att något hade hänt, men förstod eller mindes inte vad det var.

Vi började då processen att få hjälp till mamma. Vi ringde till kommunen och fick en biståndshandläggare. Vi förklarade situationen, att mamma inte kunde sköta nånting själv. Vi berättade att min syster måste bo hos henne för att vardagen skulle fungera.

Vi fick veta att det inte bara går att flytta henne till ett boende utan att det behövs en utredning och hennes eget medgivande. Det förstod vi och försökte få en klar bild av vilken hjälp hon kan få; vad har mamma för rättigheter och vad kan vi begära. Men vi fick hela tiden oklara svar och hade känslan av att vi var jobbiga när vi ringde med frågor.

Än idag kan jag inte förklara hur en sådan här process går till, för jag förstår det inte. Känslan var att vi och kommunen motarbetade varandra, vi jobbade inte tillsammans för att mamma skulle må bra.

Biståndshandläggaren kom på besök för att diskutera och mamma var tvungen att själv säga att hon ville ha hjälp. Vi satte oss ned och det första handläggaren sa till mamma var att ”vi är här för att diskutera boende åt dig”. Mamma blev jättearg. Hon sa att hon klarar sig själv, ”jag tvättar, jag diskar, jag städar, jag går ut med hunden, jag gör allt”. Och så blev hon arg på oss barn eftersom hon trodde att vi hade lurat henne, att vi var ute efter hennes hus och pengar. Vi blev utslängda och var inte längre välkomna dit.

Beslutet blev att mamma skulle få hemtjänst, men att det inte skulle gå att tvinga henne. Hon har själv aldrig accepterat eller erkänt sin sjukdom. Hon öppnade inte dörren när hemtjänstpersonalen kom.

Min syster bodde kvar för att det skulle fungera. Mamma gick ut med hunden cirka 30 gånger per dag. Hon gick ut, gick kort och vände hem igen. När hon kom innanför dörren mindes hon inte att hon redan hade varit ute, utan tänkte att ”nu när jag är påklädd och hunden har sitt koppel är jag nog på väg ut”. Och så gick hon ut igen. Hon glömde hunden utanför affären en gång och den var troligen där hela dagen. Hon kunde inte ha kvar hunden.

Mamma gick ofta vilse och ringde på hos grannarna. Ute på gatan kunde hon stoppa bilar för att fråga var hon var. Människor ringde till polisen eftersom de såg en galen kvinna springa runt.

Hon gick till min gamla förskola och frågade efter sina barn. De kände ju henne och kunde vägleda henne hem. Hon var misstänksam och arg under hela den här tiden.

Det som frustrerar mig mest är, för det första så verkar inte alla biståndshandläggare ha koll på hur man bemöter en människa som har demenssjukdom. Att öppna samtalet på det sättet, när vi redan hade gett information om mammas mående, blev helt förödande för fortsättningen.

För det andra kände vi oss alltid motarbetade och jobbiga. Det fanns ingen vilja från kommunens sida att vi skulle lösa detta tillsammans. För det tredje; att processen ska följa en förutbestämd mall. Först skulle vi börja med hemtjänst en gång per dag, trots att det var uppenbart att det inte skulle hjälpa mamma. Meningen var inte att min syster skulle bo hos henne för alltid. Sen skulle det trappas upp successivt, men det räckte inte heller.

Vi fick veta att eftersom pappa tidigare hade hjälpt mamma så var hon ”ett nytt ärende” och då måste man börja från början. Det fanns inte någon individanpassning som tog hänsyn till var mamma befann sig i sin sjukdom och hur hennes behov såg ut nu. Vi upplevde att något allvarligt behövde hända för att mamma skulle få tillräckligt med hjälp.

Många runt omkring ringde till kommunen och gjorde orosanmälningar. Vi fick ett läkarintyg på fyra sidor där mammas läkare berättade om hennes situation och att särskilt boende skulle vara det enda rätta för min mamma.

Efter tre månader får vi avslag om särskilt boende. I beslutet stod det att mamma fortfarande var fysiskt aktiv, hon kunde prata och hon kunde gå.

Vi fick nu hjälp av mammas kusin för att veta hur vi skulle överklaga beslutet. Hon berättade också att man har rätt att begära en ny utredning och att få träffa en annan biståndshandläggare. Vi testade det först.

Utredningarna kom fram till ungefär samma saker. Men – i den första utredningen står det att mamma var arg, upprörd och aggressiv, att hon inte ville samarbeta. Den nya handläggaren beskriver att mamma under det mötet var glad och positiv, och satt kvar under hela samtalet.

Den nya handläggaren konstaterade också att det var viktigt och avgörande hur hon formulerade sina frågor, hur hon behövde anpassa frågorna för att mamma inte skulle bli upprörd. Hon

sa bland annat "Oj vilket stort hus du bor i, är det inte jobbigt att ta hand om allt detta? Jag kan hjälpa dig att hitta ett mindre boende, där du slipper att sköta om så mycket, och där det finns människor som du kan prata med och inte behöver vara så ensam". Mamma höll med och blev glad över erbjudandet. Detta visar hur viktigt bemötandet är, det gör så stor skillnad.

Åtta dagar efter biståndshandläggarens besök fick vi beslutet att mamma är beviljad särskilt boende. Från att bara ha varit beviljad hemtjänst med tillsyn en timme per dag, fysisk aktivitet en timme per vecka och fem matlådor per vecka – så blev hon helt plötsligt godkänd för särskilt boende.

När mamma flyttade in på boendet så förvandlades hon till en helt annan person. Hon kommer fortfarande inte ihåg vilka vi är och kan inte ha en konversation; men hon är glad. Hon gick upp i vikt.

Hon har alltid jobbat med barn och älskar barn. Nu när jag kommer med mina barn och hon ser dem leka får jag uppleva min gamla mamma, som hon egentligen är. Det är så himla skönt att slippa vara orolig hela dagarna. Vi visste att hon inte klarar sig själv och nu får hon till slut den hjälp hon behöver. Vi får ha en fin relation innan hon försvinner helt och hållet." ■

Svenskt Demenscentrum (SDC) invigdes den 15 februari 2008. Bakom centret står Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum och Stiftelsen Silviahemmet. Uppdraget kommer från Socialstyrelsen och regeringen som även i huvudsak står för SDC:s finansiering. Sedan 1 januari 2013 är Svenskt Demenscentrum en egen stiftelse. SDC arbetar som en sambandscentral och en kunskapsbank inom demensområdet. Denna byggs kontinuerligt upp för att samla och sprida information. SDC arbetar aktivt för att driva på en positiv utveckling av vård och omsorg för ett mer demensvänligt samhälle.

SDC arbetar för att:

- samla in, strukturera och sprida kunskap
- sammanställa utvärderingar och forskningsresultat
- kunskapsutvecklingen ges en mer tillämpad och praktisk inriktning
- underlätta implementering av nya kunskaper i vård och omsorg

www.demenscentrum.se

Vill du veta mer?

Annelie Westberg, anhörig, Svenskt Demenscentrum,
anneliiew@hotmail.com

”

När mamma flyttade in på boendet så förvandlades hon till en helt annan person.

Effektiv samordning för trygghet, EST – för ökad trygghet i Kristinehamn

Fredrik Lundberg har tidigare varit kommunpolis i Kristinehamn och finns med på Nya Perspektiv för att berätta om hur man i samverkan mellan flera aktörer aktivt arbetar för att skapa trygghet för invånarna i kommunen.

– För oss började den här resan 2019 då vi såg att vi behöver öka förståelsen för varandras roller och hur vi jobbar med trygghetsfrågor i olika organisationer, säger han. Vi fann EST som är en systematisk process och ville inspireras av den, även om vi har gjort anpassningar av konceptet till våra egna förutsättningar.

För att effektivisera det trygghetsfrämjande arbetet etablerades under 2013 arbetssättet EST i Örebro kommun. Förkortningen står för Effektiv Samordning för Trygghet och arbetssättet bygger på att polisen, kommunen, bostadsbolag och andra aktörer tar fram gemensamma lägesbilder över vad som skapar otrygghet i lokalsamhället. Med hjälp av lägesbilderna är det enklare strukturera och samordna insatser mot otrygghet.

– För att sprida erfarenheter och lärdomar av arbetssättet författades efter ett par år en handbok som berättar om och ger vägledning till andra som vill införa ett liknande arbetssätt, berättar Fredrik Lundberg. Här beskrivs även syfte, organisation och tillvägagångssätt.

Syftet med EST är att effektivisera det kunskapsbaserade situationella trygghetsskapande arbetet som görs av en rad aktörer.

– Det handlar om att samverka kring dessa frågor på ett strukturerat sätt och tillsammans genomföra informationsinsamling och analys som ger lägesbilden, prioritera och genomföra insatser samt göra uppföljningar, fortsätter han. Det övergripande målet är att öka tryggheten i det offentliga rummet. Mer specifikt vill vi minska och förebygga otrygghet genom tidiga insatser när problem uppstår eller är på väg att hända.

Exempel på otrygghetsfaktorer som tas med i kartläggningen och lägger grunden till en gemensam lägesbild:

- Skadegörelse (bilbrand, glaskross, klotter, nedskräpning)
- Otrygg plats (belysning, buskar, skräpigt)
- Otrygghetsskapande samling av personer (samlingsplatser i det offentliga)

Fredrik Lundberg

- Annat otrygghetsskapande (våld, öppen narkotikaförsäljning, olovlig trafik)
- Incident mot anställd (hindrats i sin tjänsteutövning, otrygghet)
- Särskilt arrangemang/evenemang (är skolor, lokaler uthyrda, konsert, trygghetsvandringar)

I Kristinehamn är det kommunen, Polisen och Kristinehamnsbostäder som i samverkan har bildat en organisation för EST.

- Vi är en beredningsgrupp med en representant från varje aktör har ambitionen att samlas en gång i veckan, men i praktiken blir det inte riktigt så ofta, fortsätter Fredrik Lundberg. Vi går igenom de rapporter som har kommit in, anonymiserar och avmaskar så att materialet inte bryter någon sekretess, och därefter lägger vi in uppgifterna i en databas.

- Vi går igenom uppgifterna och kan till slut se mönster som vi tar vidare till en grupp som gör en fördjupad analys. Denna grupp samlas en gång per kvartal och består av representanter från fler organisationer, till exempel socialtjänsten, skolan, kommundirektören, vd för Kristinehamnsbostäder och polisområdeschefen. Tillsammans kan vi bygga insatser som är relevanta i förhållande till vilka otrygghetsproblem som finns.

Kristinehamn startade sitt EST-arbete under pandemin och det finns idag en överenskommelse mellan kommunen och Polisen att man ska arbeta med otrygghetsfrågor på det här sättet:

Under 2021 gjordes 643 rapporteringar av cirka 60 personer. De rapporterar in sådant som de upptäcker eller ser som är otrygghetsskapande. Med hjälp av dessa identifierades så kallade hotspots, det vill säga otrygga platser eller företeelser.

- Vi jobbar sedan aktivt med en hotspot i ungefär fyra månader, och utvärderar insatserna kontinuerligt, säger Fredrik Lundberg. Vi är också noga med att återrapportera till både invånarna i kommunen och till våra rapportörer.

2021 bearbetades fem hotspots och kunde därefter avslutas:

- 2 rörande högt spelande musik och motorburen ungdom
- 1 gällande missbruk i centrum
- 1 rörande skadegörelse på specifik skola
- 1 gällande problematik i bostadsområde

- Vi strävar efter att våra insatser ska bygga på forskning så att de är relevanta i förhållande till de problem som finns.

Han konstaterar vidare att det är viktigt att vara medveten om att när ett EST-arbete i samverkan inleds så måste man också ta hand om de upptäckter som görs.

- Kartläggningen blottlägger problemområden som man behöver arbeta med tillsammans, och då är det också viktigt att se på vem eller vilken aktör som har ansvaret. Allas ansvar kan som vi vet bli "ingens ansvar". ■

Vill du veta mer?

Fredrik Lundberg, polis i Kristinehamn, Polisregion Bergslagen, fredrik.lundberg@polisen.se

Skifterna Samverkan och Orsaksanalys (i lokalt brottsförebyggande arbete) som tagits fram av Brottsförebyggande rådet, Polisen och SKR.

Handboken Effektiv samordning för trygghet från Örebro kommun och Örebro universitet

Det övergripande målet är att öka tryggheten i det offentliga rummet.

Bob Hansson

Allvarligt talat – livet, hur gör man?

Bob Hansson är poet och författare. Han delar även med sig av sina funderingar om livet i radioprogrammen Tankar för dagen och Allvarligt talat i Sveriges radio P1. Hans personliga och inspirerande föreläsning under Nya Perspektiv är omöjlig att återberätta som ett textat referat utan hans egen röst. Här följer därför några korta utvalda delar av berättelser och visdomsord.

”Den här historien handlar om två tvillingar som föddes aldeles för tidigt. De hamnade i varsin kuvös. En tvilling var större och en tvilling var mindre, och som så ofta blev den som var stor efter hand ännu större och den som var liten blev ännu mindre. Den ansvariga läkaren på avdelningen insåg att han måste säga till föräldrarna att de behöver finna kraft i att de i alla fall får behålla sitt ena barn. Hur säger man en sån sak, är det något man lär sig på läkarutbildningen? Jag vet inte. Men jag vet att på den här avdelningen arbetade en sköterska som gjorde något man inte fick lov att göra. Hon tog en risk. När besökstiden var över och läkaren åkt hem gick hon fram till den ena kuvösen, lyfte upp den ena tvillingen och gick bara någon meter för att kunna lägga ned denna tvilling i samma kuvös som den andra. Det tog inte så lång tid innan den större tvillingen la armen om den mindre. Och det tog inte så lång tid innan den mindre tvillingen började att...växa. Den lilla tvillingarmen blev skillnaden mellan död och liv. Och armen tillhörde inte någon person som gått kurs i kompetensutveckling eller varit på konferens. Den kompetensen fanns redan. Den betydelsen kan vi alltså ha för varandra.”

”Det finns en ledarskapsbok där man kan läsa om ledarschimpansen Santino. Varje morgon la han armarna om varje flockmedlem och sa ho-ho i örat. Det intressanta är vad som hände i flocken när ledaren glömde bort någon. De andra blev nervösa och började kliä sig (det är ungefär som när vi tar upp mobilen väldigt ofta) och de kliade sig mer ju längre dagen gick. Stressen ökade ända tills flockledaren kom på vad han hade gjort fel och rättade till sitt misstag. Han gick då fram till den bortglömda, la armarna om och sa i örat: ho-ho-ho. Då slappnade flocken av.

Och det vet ju ni, att en avslappnad flock presterar bättre. Hur reagerar du om du ser någon i ditt gäng som blir bortglömd?”

”Avslutningsvis ska jag ge er ett redskap för att förändra världen, för att öka sannolikheten att ni personligen blir lyckligare – och det handlar helt enkelt om konsten att hälsa. Alla samarbeten börjar med att man säger hej. Varenda möte börjar med att man säger hej. Men hur säger vi hej? Vi tar Dalai Lama som exempel. Det var en journalist som följde honom på jobbet och upptäckte att vem han än hälsade, så slappnade denna person av. Journalisten frågade vilket hans trick var.

Han svarade att ”vem jag än möter så hälsar jag på precis samma sätt, som om jag träffar en gammal god vän som jag inte har träffat på väldigt länge”. Så res er upp, lämna komfortzonen...och hälsa på varandra som om ni är Dalai Lama.” ■

Vill du veta mer?

I boken *Allvarligt talat. Livet, hur fan gör man?* har **Bob Hansson** gjort ett urval från sina radioprogram. Det är svar på frågor som läsarna har ställt men också frågor som han ibland ställt sig själv (Ordfront 2020).

hejtillbob@hotmail.com
www.bobhansson.se

En deltagarröst

Thomas Nilsson,
barn- och utbildningschef,
Grums kommun

Berätta kort vilka insikter du främst tar med dig hem från årets Nya Perspektiv.

– 70 är det nya 50 med Ingmar Skoog gav oss med hjälp av statistik en inblick i hur åldrandet har förändrats. Det verkar finnas hopp trots att vi blir äldre och sjukare. Han hade också ett underhållande sätt att presentera det hela på.

– Annelie, en ung anhörig; det är alltid gripande att få höra någon som berättar väldigt personligt, som i detta fall om hur det är att få en demenssjuk anhörig och vilka svårigheter man kan stöta på.

– Kommunpolisen från Kristinehamn gav goda exempel på hur polis och kommun tillsammans med andra aktörer kan jobba tillsammans för trygghet i kommunen.

På vilket sätt kommer utvecklingsarbetet inom Nya Perspektiv spela roll i ditt arbete på hemmaplan?

– I Grums kommun har vi blivit bättre på att jobba med och ta till oss alla överenskommelser som jobbas fram inom ramen för Nya Perspektiv.

– På en sådan här konferens med många föreläsningar får man mycket input med nya idéer, så nu gäller det att vi sätter oss ned och tillsammans i kommunen tittar på det vi fått oss till livs och tar ut några saker som vill jobba vidare med eller testa för att vi ska kunna utvecklas på bästa sätt! ■

Vi möter människor – varje dag

Dag 2 på Nya Perspektiv inleds med filmvisning.

Filmen är producerad av Region Kalmar län. Syftet med "Vi möter människor – varje dag" är att väcka känslor genom att visa exempel på situationer och miljöer där människor har olika och ibland flera roller samtidigt; som patient, anhörig, medarbetare, resenär eller medmänniska. Dessa personer är tänkta att stå som symboler för olika sammanhang där vi möter människor.

Tanken är att filmen, som används i det interna värdegrundsarbetet, tilltalar flera sinnen. Genom att fördjupa vår förståelse i vanliga vardagssituationer vill Region Kalmar län fördjupa förståelsen för hur otroligt viktigt bemötande är.

Filmens kreativa idé och innehåll har inspirerats av Cleveland Clinic, USA. ■

Bilder ur Region Kalmars film.

Här kan du se filmen

<https://www.youtube.com/watch?v=25sfUPSMfHY>

Framtidens Värmland

– tillsammans utvecklar vi god och nära vård, hälsa och omsorg

Linnea Grankvist, utvecklingsledare Nya Perspektiv, Kristin Törnqvist, samordnare nära vård och Maria Persson, socialchef Hagfors kommun, ger en introduktion och påminnelse om vad omställningen till god och nära vård har för syfte och innebär. De berättar också om det intensiva arbetet med att i samverkan mellan Värmlands kommuner och Region Värmland ta fram en målbild. Politiskt beslut om målbilden tas enskilt i alla kommuner och i Region Värmland. Som avslutning får vi höra Ulrika Vitalis, socialchef i Hammarö kommun, och Annika Dahlgren, verksamhetschef vårdcentralsområde norra Värmland på Region Värmland, som delar med sig av konkreta exempel på processer som redan pågår i länet.

Från vänster Annika Dahlgren, Ulrika Vitalis, Kristin Törnqvist, Linnea Grankvist och Maria Persson

– Att arbeta mer personcentrerat och att på ett bättre sätt ta vara på elevers, brukares, kunders och patienters erfarenheter och kunskaper – det är en central del i omställningen till god och nära vård, konstaterar Linnea Grankvist, utvecklingsledare Nya Perspektiv på Region Värmland.

De allra flesta av deltagare på konferensen är i sina roller på hemmaplan involverade i omställningen, men det är alltid bra att påminna oss själva om varför omställningen behövs, vad som har

format det nya arbetssättet och vilka förflyttningar och perspektivförändringar som krävs för att lyckas.

På Region Värmlands vårdgivarwebb finns har Nära vård i Värmland en egen informationskälla. Där finns bland annat en video på tre minuter som beskriver detta på ett enkelt sätt och som föreläsarna visar som start på sin programpunkt.

Nära vård handlar inte bara om vård, det är en omställning i

hela välfärden som handlar om att flytta vård, hälsa och omsorg närmare invånarna. Kärnan är ett personcentrerat förhållningsätt som utgår från individen; istället för att fråga "Vad är fel på dig?" så ska vi fråga "Vad är viktigt för dig?".

Omställningen är nödvändig för att klara av utmaningen med en förändrad befolkningssammansättning, som på sikt innebär att färre personer ska ta hand om fler.

För att lyckas med en så stor omställning som nära vård är, är en framgångsfaktor att ha en gemensam riktning. Därför har Region Värmland och länets kommuner tillsammans tagit fram en målbild.

Målbilden beskriver resan mot visionen om en god och jämlik hälsa, och där invånarna avgör vad som är viktigt och vad som skapar värde för dem. Målbilden visar förflyttningar vi måste göra och de värden som är viktiga för invånaren.

- Fokusera mer på person och relation
- Samordna utifrån individens behov
- Göra invånarna mer delaktiga
- Jobba mer hälsofrämjande och förebyggande

Kristin Törnqvist, samordnare nära vård, konstaterar att utmaningen blir ännu tydligare av det faktum att idag är ungefär 6 procent av Sveriges arbetsföra befolkning anställda i regionerna.

– Om vi skulle behålla den bemanningstätheten skulle vi behöva anställa 38 procent av alla de invånare som framöver ska ut på arbetsmarknaden. Adderar vi de kommunala omsorgs- verksamheterna blir behovet 65 procent, säger hon. Det är ju inte möjligt; samhället och näringslivet består ju av en massa andra verksamheter som också behöver arbetskraft i framtiden. Så slutsatsen är att vi behöver jobba på ett annat sätt för att klara välfärdsuppdraget.

Det senaste året har handlat om att ta fram en gemensam målbild för omställningsarbetet i Värmland.

– I den processen har vi träffat och samverkat med fantastiskt

många engagerade medarbetare, chefer, politiker och invånare, fortsätter Kristin Törnqvist. Så vi vet att det finns en stor kraft och resurser till den här omställningen.

Ett återkommande tema i samtal och workshoppar är behovet att få till nödvändig samverkan mellan olika verksamheter som finns runt invånarna.

– Idag gör vi arbetsuppgifter som tangerar varandras uppdrag och vi riskerar att jobba dubbelt. Men vi måste också identifiera eventuella luckor som gör att viktiga delar riskerar att hamna mellan stolarna, med resultatet att ingen har ansvaret.

Så här ser målbilden ut!

– Målbilden visar expeditionen som vi är ute på tillsammans för framtidens Värmland, konstaterar Maria Persson, socialchef i Hagfors kommun. Den visar vår vision och vilka värden som är centrala för våra invånare, och visar även de förflyttningar i perspektiv som vi ska göra.

– Det jobb vi gör ska leda oss i riktning mot målbilden. Vi har också ett gemensamt ansvar för att vi faktiskt når dit. Såväl invånare som medarbetare ska bjudas in och vara medskapare.

Målbilden beslutas politiskt i respektive kommun och i Region Värmland. Denna process pågår och i skrivande stund finns beslut i 15 kommuner.

– Nu när målbilden är klar så ska den omsättas till verklighet –det blir vår färdplan framåt, avslutar Maria Persson. ■

Rapport från vårdcentralsområde norra Värmland

Annika Dahlgren, verksamhetschef, Region Värmland

– Vi har ett implementeringsarbete som pågår sen lång tid tillbaka, och det som känns viktigast är de samtal som vi för på våra arbetsplatser. Det tar tid att implementera och det måste få ta tid. Vi som är chefer har tänkt ganska mycket på den här omställningen, medan våra medarbetare inte har gjort det på samma sätt och i samma omfattning.

– Vi som är chefer i mitt område har gått SKR:s utbildning för chefer i nära vård. Vi vill också göra avstamp i det som vi gör bra idag. Vi finns också för medarbetarna och ansvarar för att de får förståelse för vad omställningen till nära vård innebär.

Några exempel på vad vi gör redan idag tillsammans med olika samverkansparter och i den egna organisationen:

- I Hagfors kommun har vi startat ett gemensamt arbete med "Plan för god psykisk hälsa i Hagfors kommun".
- Samverkansmöten med Friskvården Värmland
- Regelbundna samverkansmöten med fokus på vården av äldre i särskilt boende för att försöka undvika behov av slutenvård. Dessa patienter har ofta flera kroniska sjukdomar.
- Gemensamma möten för granskning av återinläggningar – hade vi kunnat undvika det? Vad gör vi bra?
- Lokal ledningsgrupp för beroende och skadligt bruk.
- Vi har genomfört två halvdagsmöten med läkargruppen där vi har pratat om nära vård.
- Samverkan mellan samordnande sjuksköterska på vårdcentralen, slutenvården och kommunerna.
- Erbjuder patienter digitala besök.

- I vårt pågående utvecklingsarbete har vi även en nystartad intern styrgrupp för att identifiera vilka aktiviteter vi behöver jobba mer med internt i regionen i norra Värmland. Vad gör vi bra och vad kan vi göra bättre för stärkt samverkan? För att det ska vara tydligt vilket syfte styrgruppen har så har vi döpt den till "Nära vård kräver nära samverkan", berättar Annika Dahlgren.

Rapport från Hammarö kommun Ulrika Vitalis, socialchef

"I Hammarö kommun har vi antagit målbilden för omställningen. Vi har valt att koppla omställningsprocessen till Agenda 2030. Ett av de mål vi jobbar med är att bli Sveriges friskaste kommun. När vi bestämde oss för att hänga upp arbetet på ett så tydligt mål, så blev det mycket lättare att prata om vad som behöver göras med olika verksamheter i kommunen och med våra samarbetspartner.

Vi har utsett primärvården som nav för arbetet eftersom vi behöver finnas där våra invånare är. Den första målgrupp vi vänder oss till har vi definierat som "alla Hammaröbor som är intresserade", men våra teman och träffar kan

vara extra intressanta för den som är eller planerar att bli äldre.

Vi började med att fråga invånare i målgruppen vad de gillar för aktiviteter och svaret var att de gärna vill ses på Folkets hus, där de brukar vara, kaka lunch, umgå och lära oss mer. Vi tyckte att det lät bra och bjöd in samverkanspartner som biblioteket, Fritidsbanken, vårdcentralen, regionen, Friskvården Värmland, Folkets hus, föreningslivet och andra att vara med. Alla blev glada!

Nu har vi ett program för ett år med olika teman. Aktiviteterna genomförs sista fredagen i varje månad mellan klockan 11 och 14, som passar målgruppen.

Vi tänker att vi kan jobba på liknande sätt med fler målgrupper, till exempel med digitala möten. Effekten av arbetet hittills kan beskrivas som en ketchup-effekt. Kollegor hörde av sig och ville vara med, ha en föreläsning, visa upp produkter och så vidare. Så vi behövde inte göra så mycket mer än att sätta samman programmet. Så enkelt är det om vi tänker att vi ska testköra.

Första gången kom över 100 besökare. Alla var glada och tyckte det var roligt att utforska bland annat välfärdsteknik. Det är bra att upptäcka ny teknik tidigt, före man behöver den själv.

Till hösten har vi ett tema kring psykisk ohälsa, och då ska vi rikta oss bredare för att nå även barn och unga."

Program 2022, Hammarö kommun

Januari: Kultur & Fritid

Februari: Hjälpmedel

Mars: Syn & Hörsel

April: Fysisk hälsa

Maj: Må bra månad

September: Kognition & Anhörighet

Oktober: Balans och fallförebyggande arbete

November: Psykisk ohälsa

December: Trygghet & Säkerhet

Vill du veta mer?

På Region Värmlands vårdgivarwebb kan du följa omställningen till Nära vård i Värmland, www.region-varmland.se/naravard. Här finns även filmen "Framtidens Värmland" som berättar mer om Nära vård och syftet med det utvecklingsarbete som pågår.

På webbplatsen finns även flera goda exempel från olika verksamheter i Värmland, kopplade till de fyra förflyttningar som pågår.

Med migranternas röst – hur blir man värmlänning?

Bi Puranen, generalsekreterare och forskningsledare för World Values Survey (WVS), berättar tillsammans med sin forskarkollega Jim Frölander om de nya perspektiv som de migranter som kommer till Värmland möter i sitt nya hemland. De berättar på konferensen om bakgrunden till sitt arbete och en del centrala resultat, men för fakta och en fördjupad redovisning av migranternas egna berättelser hänvisas till rapportboken som finns att läsa och ladda ned via en länk på Region Värmlands webbplats.

World Values Survey-institutet genomför regelbundet intervjuer med människor i 130 länder över hela världen och har gjort det i över 40 års tid. Frågorna handlar om vad de tycker är viktigt i livet, vad har de för drömmar, hur ser man på familjens betydelse, på arbete, på religion, demokrati och mycket mer.

– Det här var för mig, när jag för 25 år sedan kom i kontakt med WVS ett nytt perspektiv, konstaterar Bi Puranen och visar en karta som illustrerar skillnader och likheter över världen. Jag hade ju tänkt att vi i Sverige, vi finns någonstans i mitten, vi är ju så lagom. Men det gjorde vi inte.

– Sverige är ett av världens mest extrema länder; och det är viktigt att tänka på när vi jobbar med migranter från utom-europeiska länder. De kommer från länder som är som mest olika oss när det gäller det mesta. Skillnaderna är enorma när det gäller kultur, värderingar och sociala normer.

– Samtidigt är det förstås mycket som är lika och som fungerar som en brygga i mötet mellan olika kulturer. Det är detta som vi försöker förstå för att bli bättre i vårt bemötande och för att få en mer hållbar integration.

Bi Puranen konstaterar att:

– Många av migranterna i Sverige och Värmland bär på idéer som ofta funnits i århundraden i den kultur som de kommer från; och det är klart att dessa inte hux flux försvinner när man kommer till ett nytt land.

– Det nya perspektivet i det här sammanhanget handlar om att kunna sätta sig in i deras tänk. Föreställ er ett land där medellivslängden är under 65 år, där andelen av befolkningen som är över 65 år bara är några procent – då tänker man kanske inte så långt in i framtiden. Familjen och att föda tillräckligt många barn så att några av dem överlever blir viktigt. Den som är mormor är nöjd så och har dessutom små möjligheter att utbilda sig.

Hon påminner också om att vi måste tänka vad som är det nya perspektivet för migranterna, inte bara hur vi ser det.

– Det är därför vi har intervjuat många migranter och samlat deras berättelser tillsammans med mängder av fakta och statistik i den här rapportboken som heter ”Med migranternas röst – hur blir man värmlänning”.

När kulturer möts här i Sverige krävs dialog, kunskap om varandra och en gemensam vilja att hitta lösningar. Ett av de svåraste områdena handlar om familjen.

– Om vi vill lyckas med integrationen, och kanske till och med kunna prata om att migranterna med tiden blir värmlänningar, då finns det vissa saker som är icke förhandlingsbara. Det är svensk lag som säger att man till exempel inte får gifta bort sina barn, att man inte får slå sina barn. Vi har en stark lagstiftning och en socialtjänst som jobbar hårt med dessa frågor, men vi måste kunna kommunicera med våra migranter om varför vi har de lagar och det samhälle vi har.

– Sen finns det andra saker som inte kräver samma tydlighet, eftersom de mer är kopplade till samhällskontraktet. Där kan vi hitta lösningar, till exempel om någon vill ha heltäckande kläder och jobbar inom vården, då finns det idag hygienskydd att använda på underarmarna.

Bi Puranen vill också att vi hela tiden tänker på allt det som finns bortom de svårigheter som kan finnas i mötet mellan kulturer.

– Tänk på all den berikning som det innebär att få leva i ett mångkulturellt samhälle. Då tänker jag inte på maträtter och sådant, utan att vi till exempel inte skulle klara att upprätthålla vår välfärd utan migranterna.

Slutsatsen blir att det är helt avgörande att vi lyckas med integrationen.

– Det handlar om att vi behöver våra migranter på arbetsmarknaden och att de behöver egen försörjning. Något annat har vi inte råd med. ■

Bi Puranen

Jim Frölander

Rapportbok:

Med migranternas röst II. Hur blir man värmlänning?

Från Mogadishu till Molkom, från Kabul till Karlstad, från Asmara till Arvika – hur blir man värmlänning? Denna rapportbok bygger på intervjuer och enkäter med var åttonde migrant i Värmland.

Av Värmlands dryga 280 000 invånare kommer omkring 20 000 från länder i kris eller krig i Mellanöstern och på Afrikas horn. Somliga har levt i Värmland i 30–40 år och upplever sig själva som svenskar eller rentav värmlänningar. Andra kom till någon av länets 16 kommuner alldeles nyligen och har så smått börjat förstå och anpassa sig till de normer och värderingar som gäller här: hur man talar, hur man tänker, hur samhället är organiserat, hur alla de friheter och rättigheter man har är förenade med solidariska skyldigheter. Kort sagt hur man gör för att lära sig att leva i det land på jorden som på en rad områden skiljer sig allra mest från de länder man kommer ifrån.

Det finns åtskilliga studier som handlar om hur majoritetsbefolkningen i Sverige ser på migrationen till vårt land. Däremot väldigt få som handlar om hur de som har kommit hit upplever sitt nya hemland

Det finns åtskilliga studier som handlar om hur majoritetsbefolkningen i Sverige ser på migrationen till vårt land. Däremot väldigt få som handlar om hur de som har kommit hit upplever sitt nya hemland.

Hur trivs de i sin kommun?
Vad är bra och vad är dåligt?
Vilka kontakter har man med det svenska samhället?
I vilken utsträckning umgås man med svenskar?
Hur ser medieanvändningen ut - tittar man på svensk TV eller den från hemlandet?
De kunskaper man har om pandemin - varifrån kommer de?
Hur tänker man sig att kombinera traditionellt familjeliv med många barn och samhällets förväntningar att båda föräldrarna arbetar under större delen av livet?
Vad är man själv beredd att göra för att bli mer anställningsbar?

Alla dessa frågor har intervjuarna fått svar på i sina möten med Värmlands migranter. Det är en bok med mängder av statistik och fakta, men också bilder och berättelser som skildrar enskilda migranternas erfarenheter av att komma till Värmland.

Här redovisas aktuella forskningsresultat på en rad olika områden som har med migration, integration och mångfald att göra. Problembilder ställs mot lösningsorienterade förslag som bygger på migranternas egna erfarenheter, tankar och idéer - med migranternas röst. ■

Ladda ned rapporten Med migranternas röst II från Region Värmlands webbplats www.regionvarmland.se. Skriv "Rapportserien" i sökrutan så kommer du rätt.

Vill du veta mer?

Bi Puranen, forskningsledare och generalsekreterare vid World Values Survey, bi.puranen@iffs.se. (Institutet för framtidsstudier)

Jim Frölander, fältarbetsansvarig vid World Values Survey, jim.frolander@mwwvs.org.

Levande bibliotek

– ett lån som berikar på djupet och ger fler perspektiv

Louise Nordlund Johansson är utvecklingsledare på Qulturum, utvecklingsenheten i Region Jönköpings län. Tillsammans med patientrepresentanten och levande boken Elsa Ask berättar hon om konceptet Levande bibliotek som etablerades i regionen 2016 i syfte att få in fler perspektiv i utvecklingsarbetet. De medverkar på Nya Perspektiv digitalt.

En levande bok i det här sammanhanget är en människa med egna erfarenheter och upplevelser, som patient eller anhörig, som är värdefulla för hälso- och sjukvårdens utveckling.

– Inom Region Jönköpings län finns sedan länge intresse av att bjuda in och samverka med representanter för patienter och närstående, förklarar Louise Nordlund Johansson. De ser på verksamheten och våra tjänster ur ett helt andra perspektiv.

– En person med patienterfarenhet är också expert på sig själv och på att vara sjuk i sin sjukdom, fortsätter hon. Det är viktigt att få med dessa erfarna personer i regionens utvecklingsarbete.

En av dem som anlitas flitigt i olika sammanhang är Elsa Ask, idag 83 år. Hon är före detta läkare och sjukgymnast – men också patient och anhörig – och delar gärna med sig av kunskaper som skapar förutsättningar för ett hälsosamt liv på äldre dagar. Förutom att hon är en del av Region Jönköpings läns Levande bibliotek finns hon också på Instagram med kontot @doctorelsasadvice.

Elsa Ask fick möjlighet att delge sina tankar i ett efterlevands-samtal då hennes make gick bort i cancer. Efter det fick hon frågan om att bidra i ett förbättringsarbete. Det blev en möjlighet till samskapande för utveckling.

– De kunskaper jag har idag kommer framför allt från många år i möten med patienter, då jag har fått lyssna till deras egna berättelser, fått insikter om hur smärta påverkar en människa och vad som behövs för att stå ut med den, berättar hon. Levande bibliotek i Region Jönköpings län engagerar i nuläget cirka 50 personer i åldrarna 20 till 91 år med olika kompetenser och intresseområden. De har egna erfarenheter av diagnoser

som till exempel cancer, psykisk ohälsa, reumatiska sjukdomar, artros, hjärt- och lungsjukdomar och neurologi. Den gemensamma nämnaren är att de alla vill bidra till utveckling – och tycker att det är roligt.

Den som vill bli en levande bok fyller i ett första steg i formulär på 1177.se. Därefter genomförs en samtalsintervju där personen får berätta mer om vad den kan bidra med.

– Detta möte är viktigt för att säkerställa att den blivande levande boken har rätt förväntningar och för att vi sedan ska kunna göra bästa möjliga matchning mot en specifik verksamhet, förklarar Louise Nordlund Johansson.

Uppdrag som levande bok arvoderas av verksamheten som vill ha hjälp; oftast per timme, halvdag eller heldag. Förfrågningar kommer från regionens verksamheter, men även från länets kommuner, högskolan och andra regioner. Förutom utvecklingsarbete blir de levande böckerna involverade i utbildning, som föreläsare, konferenser (som idag!), som mentorer och coacher.

Elsa Ask är också digital influencer och utbildar andra seniorer i att använda såväl sin smart phone och läsplatta som dator. Hon ingår i ett litet nätverk som träffas digitalt minst en gång i veckan.

Att som senior ha mycket "skärmtid" tycker hon är bra, och uppmanar invånarna i Värmland att idka DDM, det vill säga Daglig Digital Motion.

– E-tjänster underlättar livet och gör vardagen roligare, slår hon fast. ■

Vill du veta mer?

Louise Nordlund Johansson, utvecklingsledare Kulturum, utvecklingsenheten Region Jönköpings län, louise.nordlund.johansson@rjl.se

Läs om Levande bibliotek på 1177.se, Region Jönköpings län.

Elsa Ask är även senior digital influencer och delar med sig av råd i korta filmer på Youtube (sök på namnet) och Instagram (@doctorelsasadvice).

Forma tillgångar i olikheter

– det finns inga hinder, bara möjligheter!

Denice Sverla är verksam som skolledare på Ekebyhov grundskola, Ekerö kommun. Denice Sverla fick utmärkelsen Årets demokratiarbetare på galan Skolledare 21.

Denice Sverla börjar med att slå fast att hon talar utifrån ett skolperspektiv; närmare bestämt sina elevers perspektiv. För förtydliga detta ytterligare börjar hon föreläsningen med att visa eleven Linneas första vlogg-inlägg. Så här låter den inledande dialogen:

Denice: *Vad ska du bli när du blir stor?*

Linnea: *A famous Youtuber.*

D: *Hur vill du bo då?*

L: *Jag vill inte bo i en lägenhet. Jag vill bo i en mansion.*

D: *Det är ju höga ambitioner.*

L: *Jag kommer att ha tusen-miljoner-triljoner pengar.*

L: *Jag kommer att vara jättejätterik, för jag är bästa Youtubern nånsin. Jag är famous.*

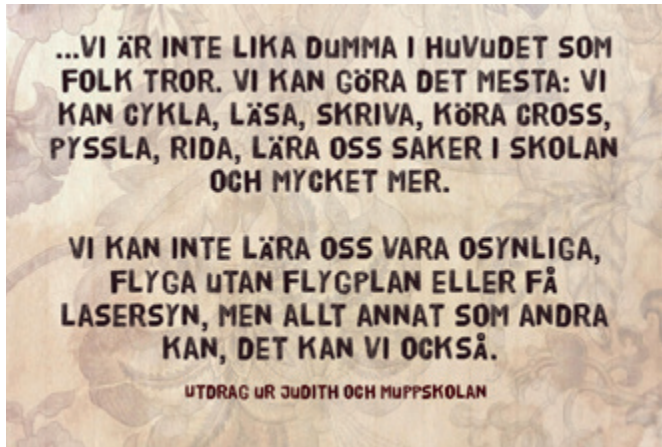
– Linnea är en elev i årskurs 1 hos mig på grundskolan, berättar Denice Sverla. Många av elever har drömmar, men frågan är om verksamheterna utmanar eleverna för att kunna nå dessa drömmar.

Hon konstaterar att man i samhället och i skolans värld är bra på att vara problemorienterade, att oftast prata om elever utifrån deras bekymmer eller deras diagnoser.

– På pappret kan en elev ha flera olika diagnoser som inte synkar med varandra, men i verkligheten finns ett barn som, istället för att begränsas utifrån våra förväntningar, behöver mötas med möjligheter och utmaningar.

– Ganska snart märker vi förändringar. Elevens värld blir allt större i takt med att hen inkluderas i sociala sammanhang och exponeras för krav och strukturer. Vi ser också att de lär sig att vara flexibla eftersom de tränar på att vara det.

Denice Sverla konstaterar att det handlar om vilka förutsättningar verksamheten skapar.

– Vi fokuserar på att bygga nya broar till utveckling och en framtid för eleverna.

– Vi jobbar bland annat med entreprenörskap i undervisningen, vilket tog sin början 2019 när tolv elever skulle planera och genomföra en skolresa.

De började med att tillverka och sälja armband.

– Syftet är att träna på företagande men också att synliggöra elevgruppen. Idag är alla 30 elever med lindring till svår intellektuell funktionsnedsättning involverade i projektet, som de styr helt själva.

Inom ramen för projektet finns olika utvecklingsområden.

– Just nu reser mina 19 högstadieelever runt och föreläser. För bara två dagar sen så var riksdagens utbildningsutskott och hälsade på oss. Då presenterade 14 elever en föreläsning som heter "Vi är inte lika dumma i huvudet som folk tror". De gjorde det så bra att de nu är inbjudna att hålla föreläsningen för hela riksdagen.

Deras bekymmer är att de nu tjänar så mycket pengar att de inte vet vad de ska använda dem till. Men de har till exempel hyrt limousiner till skolavslutningen.

– De får göra vad de vill med pengarna och tar beslut i en demokratisk process.

Denice Sverla

Åtta elever har även gett ut en bok; Judith och Muppskolan. Den handlar om deras egna fördomar om och upplevelser med att komma till grundsärskolan. Boken är skriven med vägledning av Murray Gadds metod för kollektivt skrivande.

– Det blev tolv avsnitt i boken och såldes snabbt i 900 exemplar. Förtjänsten är ungefär 180 kr per bok.

– Men det finns inte bara ett ekonomiskt resultat utan det mest fantastiska är den feedback som de har fått på sin prestation; från olika professioner i skolan, från privatpersoner och familjer med barn som ska börja på grundsärskolan. Det har kommit hälsningar från skolministern och kronprinsessan.

Denice Sverla avslutar med att citera Diana Bertén, som forskar om elever med intellektuell funktionsnedsättning och skolan.

”Elever anpassar sig. Ju enklare arbetsuppgifter de erbjuds, desto lägre presterar de, och desto lägre tilltro till sig själva och lägre självkänsla riskerar de att utveckla”. ■

Boken ”Judith och muppskolan”

Åtta elever från Ekebyhovs grundsärskola i Ekerö kommun har skrivit boken ”Judith och muppskolan”. Boken bygger på elevernas egna upplevelser om hur det är att börja på grundsärskola. Genom den påhittade huvudpersonen Judith tar boken upp ämnen som mobbing, exkludering, men också vänskap och gemenskap.

Du kan köpa boken i elevernas egen webbshop www.uniq70.com

Vill du veta mer?

Denice Sverla, Sverla Consulting AB och verksam som skolledare Ekebyhov grundsärskola, Ekerö, denice.sverla@ekero.se

Instagram: [@weareuniq70](https://www.instagram.com/weareuniq70) och [@grundsarskolans_skolledare](https://www.instagram.com/grundsarskolans_skolledare)

Utkantens hemlighet: Om värderingar och ledarskap

Sören Dalevi är biskop i Karlstads stift och den sista föreläsaren under årets Nya Perspektiv. I sitt tal, som här nedan är kortat och komprimerat, tar han utgångspunkt i den välkända berättelsen om David och Goljat. Han konstaterar att det ur ett ledarskapsperspektiv är intressant att ta upp det faktum att just före Davids fysiska kamp mot Goljat, tackade han nej till erbjudandet att klä sig i full rustning. Han kände sig inte bekväm och kunde inte röra sig med den ovana tyngden. Han ville komma i sina egna kläder och litade till Gud.

– **Som ledare tror vi ibland** att ett framgångsrikt ledarskap är grandios och magnifikt, och saknar misslyckanden och tillkortakommanden; att framgångsrika ledare saknar svagheter. Istället handlar det om att identifiera sina styrkor och använda sig av dem. Och om att identifiera sina svagheter och se till att vi som medarbetare kompletterar varandra. Ledarskap handlar också om att lära sig; David blev efter hand duktig på att slåss även med svärd och rustning.

– Jag tänker att vi som ledare kan lära av Bibeln. Stora ledare tvivlar på sig själva. De är mänskliga och det är just det som gör dem till bra ledare. Churchill sa: "success is going from failure to failure, without loss of enthusiasm." Det är sålunda inte våra segrar som gör oss till stora ledare – det är hur vi hanterar våra förluster.

– Det handlar om värderingar.

David valde ut fem släta stenar i bäcken som han la i sin herdeväska innan han gav sig iväg för att möta Goljat. Sören Dalevi vill i sin tur dela med sig av tre stenar till deltagarna, som får symbolisera var sin berättelse på temat värderingar och ledarskap, med förhoppningen att de ska ge nya perspektiv.

Sten ett:

– Han hette Fred, var forskare i religionsvetenskap från Uganda, och jag stötte på honom när han gjorde sin intervjuforskning om sekularisering. Han hade hört att Sverige var världens mest sekulariserade land. Det var därför han hade kommit hit. Några månader senare återvände Fred till Uganda, och han skrev sin artikel. Men den handlade inte om det han först hade trott. Tvärtom handlade artikeln om världens mest kristna land: Sverige.

– Han lyfte fram den svenska socialtjänstlagen, och visst fick jag erkänna att den är ett evangelium i sig. Systembolaget, visst är det en kristlig tanke att folk inte ska supa skallen av sig? Det svenska utbildningssystemet som, trots sina brister, faktiskt ger både en andra och en tredje chans för den som så önskar, oavsett social bakgrund eller ekonomiska muskler. Är inte det kristet? Den fria sjukvården, mamma- och pappaledigheten, det svenska välfärdssamhället. Och så vidare.

– Fred såg och pekade på ett samhälle där kristna värderingar under ett årtusende satt sina spår. Jag menar att det är viktigt att

ta Freds insikter på allvar, även om vi i Sverige ofta är helt blinda för hans perspektiv.

Sten två:

– Ett centralt begrepp för Jesus är omvändelse, vilket betyder ungefär "Tänk annorlunda". Och det menar jag är en nyckel för ledarskapet i framtiden; att vi vågar tänka nytt och annorlunda. I detta ligger en hemlighet förborgad, som är tydlig när man tittar på historien. Det är nämligen ofta i utkanten som det spännande sker.

– Den ryske författaren och nobelpristagaren Joseph Brodsky har i ett sammanhang skrivit om "utkanternas hemlighet"; hur utkanten inte är den plats där tillvaron tar slut, utan tvärtom är den plats där vi kan möta en annan verklighet.

Och detta är tredje stenen:

– Det är bara genom att vara i, och komma från, utkanten som man kan förstå att en jätte kan fällas med en slunga och fem släta stenar. Ja, det är i utkanten som vi lär oss att tänka annorlunda.

Här är sammanfattningsvis mina tre stenar som du får ta med i din ledarskapsränsel om du vill: Genom att (1) tänka annorlunda, genom att (2) ta vår utgångspunkt i våra värderingar och (3) dra fördel av att vi är från utkanten kan vi erövra världen. Och dessutom göra Värmland till en om möjligt ännu bättre plats att leva i.

Tack för att ni lyssnade – Gud välsigne er! ■

Vill du veta mer?

Sören Dalevi, biskop Karlstads stift,
karlstad.biskop@svenskakyrkan.se

Tack för alla nya perspektiv

Nya Perspektiv avslutas med ett samtal mellan Åsa Hååkman Eriksson, kso Filipstads kommun, och Peter Söderström, kso Arvika kommun, som båda representerar styrgruppen. De bläddrar i sina anteckningar och lyfter upp exempel på nya insikter, överraskande fakta och värdefulla kunskaper från alla föreläsare.

Boka i kalendern!

Nya Perspektiv #18 planeras till den 4-5 maj 2022 i Sunne.

Tack Yvonne!

Det sista som händer under årets konferens är att nuvarande och flera tidigare styrgruppsmedlemmar kliver upp på scenen och ber Yvonne Lennemyr, enhetschef Nya Perspektiv, att komma fram. Det är efter 15 års engagerat och framgångsrikt utvecklingsarbete, dags för henne att lämna över uppdraget och gå i pension.

– **Vi har fått i uppdrag från politiken i Värmland** att tacka dig på det här sättet för allt som du har bidragit med för Nya Perspektiv, säger Fredrik Larsson, regionråd och styrgruppens ordförande.

– Jag har lärt mig enormt mycket av dig Yvonne, framför allt om hur samverkan går till på riktigt. Det går inte att samverka utan tillit och förtroende, och jag vill påstå att du är dessa egenskaper personifierade, konstaterar Stina Höök, regionråd.

Ulric Andersson, regionråd, delar med sig av en anekdot som får hela konferenssalen att skratta.

– Fakturor och annat har ju granskats under åren, och det fanns några av de utgifter som Yvonne var ansvarig för som särskilt fångade uppmärksamheten. Aldrig tidigare hade någon köpt så mycket lösgodis till en konferens som till Nya Perspektiv. Men fakturan lades till handlingarna och du fick förklarat hur viktigt det är att ha det trevligt tillsammans på våra möten. Den gynnar dialogen och stärker samverkan.

– Nu ska du sluta och det är med ålderns rätt, det är en del av livet. Vi kan dock likna det vid att bestiga ett berg; och när du kommer högst upp får du en fantastisk utsikt. Tack Yvonne för ditt värdefulla arbete, säger Elisabeth Kihlström, regionråd.

Därefter kommer en mycket speciell grön pall fram på scenen och Yvonne kliver upp på denna för att få bättre blick ut över deltagarna. I famnen har hon 16 kompendier som samlar all dokumentation från de konferenser som hon har varit med och genomfört (detta är den 17:e).

Hon har förberett att tala i sju minuter med ambitionen att inte gråta.

– Det som har gett mig kraft är att få träffa er allihop. Dig och dig och dig. Nya Perspektiv har gett mig en fantastisk möjlighet att få vara med på så mycket spännande och fått bidra till att samverkan för värmlänningarnas bästa utvecklats.

– Jag har försökt att räkna efter och har kommit fram till att jag har varit med på 30 ordförande- och socialchefskonferenser och 900 nätverksträffar. Efter 31 års arbete för värmlänningarnas bästa är jag nu 67 år och vill vara mer med min man Lars.

– **Jag ska inte göra något särskilt – bara ta dagen som den kommer!** ■

Region Värmland ansvarar för utvecklingsinsatser inom områden som hälso- och sjukvård, tandvård, kollektivtrafik, infrastruktur, näringsliv, arbetsmarknad, jämställdhet, kompetensförsörjning och kultur. Nya Perspektiv är ett utvecklingsarbete i samverkan med länets 16 kommuner.

En gång per år träffas kommunledning, regionledning, ledning för barn och utbildning, socialtjänst, omsorg, hälso- och sjukvård samt tandvård för att diskutera gemensamma utmaningar inom ramen för Nya Perspektiv. Det är både de politiska ledningarna och förvaltningsledningarna som deltar.

Denna trycksak dokumenterar seminarium 17 som genomfördes i Sunne 5–6 maj 2022.

POLITISK STYRGRUPP MANDATPERIOD 2019–2022

Fredrik Larsson, Region Värmland, Åsa Hååkman Eriksson, Filipstads kommun,
Daniel Schützer, Årjängs kommun, Johanna Söderberg, Eda kommun,
Per-Samuel Nisser, Karlstads kommun, Peter Söderström, Arvika kommun

BEREDNINGSGRUPP

för kommunerna i Värmland

Torbjörn Falk, Forshaga kommun,
Gunilla Öberg, Karlstads kommun,
Per-Joel Sewelén, Arvika kommun,
Eva-Lotta Lindskog, Kristinehamns kommun,
Yvonne Nordenberg, Grums kommun

för Region Värmland

Wolmer Edqvist/Susanna Höjdén, Anna-Beata Brunzell,
Anna Frödin, Kristin Törnqvist, Petra Lundgren

Sammanställande: Yvonne Lennemyr, enhetschef Nya Perspektiv